

OBLIKOVANJE POVIJESNO-UMJETNIČKOG OBRAZOVNOG PROGRAMA NA SLOVENSKOM SVEUČILIŠTU ZA TREĆU ŽIVOTNU DOB

Rajka Bračun Sova

Slovensko sveučilište za treću životnu dob, Ljubljana, Slovenija

rajkabracun@gmail.com

Sažetak

Pojedine srednjoeuropske i istočnoeuropske zemlje imaju dugu tradiciju obrazovanja za starije odrasle osobe na takozvanim sveučilištima za treću životnu dob (engl. Universities of Third Age, U3A). U ovom se radu govori o oblikovanju obrazovnog plana i programa iz povijesti umjetnosti kao najatraktivnijeg programa na Slovenskom sveučilištu za treću dob. U središte trojednog kvalitativnog istraživanja o odnosu između nastavnika i polaznika tijekom planiranja i oblikovanja obrazovnog programa postavljen je rad opatijske slikarice i grafičke dizajnerice Stephanie Glax de Stadler (1876-1952). Rezultatima istraživanja dolazi se do saznanja da tijekom dinamičnog postupka oblikovanja obrazovnog sadržaja integralnu ulogu ima disciplinarno znanje nastavnika te prethodno usvojeno disciplinarno znanje učenika i donekle njihove umjetničke sklonosti.

Ključne riječi: *obrazovanje za starije odrasle osobe, povijesno-umjetničko obrazovanje, oblikovanje obrazovnog programa, planiranje obrazovnog sadržaja, disciplinarno znanje, umjetničke sklonosti.*

Uvod

Prvo europsko sveučilište za treću životnu dob osnovano je 1972. godine u Francuskoj (Formosa, 2012). Pojedine srednjoeuropske i istočnoeuropske zemlje poput Poljske, Čehoslovačke i Jugoslavije (Ljubljana, Zagreb) vrlo su se rano upoznale s konceptom ove vrste sveučilišta. Prvo slovensko Sveučilište treće životne dobi osnovalo je u Ljubljani dvoje sveučilišnih profesora 1984. godine, a ono se do danas razvilo u mrežu koju čini 51 sveučilište širom zemlje (Findeisen, 2013). U Hrvatskoj Sveučilište treće životne dobi postoji već više od 26 godina (Čurin, 2018).

Na Slovenskom sveučilištu, jedan od najpopularnijih obrazovnih programa, uz strane jezike, jest i onaj iz povijesti umjetnosti. Pokrenut je akademske godine 1988/89. kao interdisciplinarni studij pod nazivom *Povijest i povijest umjetnosti*. Trideset polaznika slušalo je te godine predavanja dvoje mentora, stručnjaka u polju povijesnog istraživanja i povijesno-umjetničke pedagogije. Akademske godine 1990/91. program je podijeljen na povijest i povijest umjetnosti, a potonja grupa dalje se razvijala te nakon sedam godina dostigla najveći broj polaznika od svih postojećih obrazovnih programa (povijest umjetnosti: 876, strani jezici: 810, povijest: 144, drugi programi 394). Kako navodi Findeisen (2001), porast zanimanja za povijest umjetnosti se 1990-ih godina dogodila uslijed specifičnih

postjugoslavenskih okolnosti i potrebom za preoblikovanjem individualnog i kolektivnog, odnosno društvenog identiteta u novostvorenoj slovenskoj državi.

„Zanimanje za povijest umjetnosti, lokalnu povijest i povijest općenito započelo je rasti tek kada su kultura i ljepota zadobile važnost u našem društvenom životu (droit de cite), kada je povijest postala važnom za shvaćanje našeg identiteta, kao i naše kolektivne prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. To zanimanje moglo je započeti s rastom tek kada su ove znanstvene discipline postale opće prepoznate«“.

U tom su se razdoblju estetski pojmovi i zanimanje za umjetnost i lijepo počeli mijenjati uslijed novih društvenih i političkih okolnosti i onoga što se naziva ne-estetskim obilježjima umjetnosti (Levinson, 2011).

Rekordan broj od 1000 polaznika programa iz povijesti umjetnosti dostignut je 2002/03. godine, nakon čega se rast zaustavlja i povijest umjetnosti ulazi u razdoblje stagnacije. Danas, 8 mentora s diplomom iz povijesti umjetnosti (uključujući i autoricu ovog članka) starih u prosjeku 45 godina, poučava 800 polaznika povijesti umjetnosti. Iako je ova brojka niža od prethodnih godina, ona i dalje pokazuje kako je povijest umjetnosti obrazovni program koji, u usporedbi sa svim drugim programima, pohađa najveći broj polaznika.

Kako bi se moglo shvatiti oblikovanje obrazovnog programa iz povijesti umjetnosti na Slovenskom sveučilištu za treću životnu dob, potrebno je dobro razumjeti (1) kontinuitet i položaj obrazovanja iz povijesti umjetnosti u kurikularnim izmjenama na samom Sveučilištu i (2) konceptualizaciju obrazovanja za treću životnu dob na ovoj instituciji. Kako tvrdi Gieseke (2017), na trenutnu obrazovnu stvarnost utječe interes institucije kako za prošlost tako i za sadašnjost.

Teorijska pozadina

Käpplinger i suradnici (2017, str. 9) tvrde kako istraživanje suvremenog obrazovanja odraslih podrazumijeva shvaćanje rada onih kojih poučavaju odrasle (nastavnici), a planiranje i oblikovanje obrazovnog sadržaja isti autori smatraju „jednom od ključnih aktivnosti stručnog osoblja u području obrazovanja odraslih“.

Radi postizanja učinkovitosti, svi programi obrazovanja odraslih bi, u najboljem slučaju, trebali biti pomno isplanirani jer su namijenjeni osobama sa znatnim iskustvom kod kojih se eksplicitna ili latentna znanja otkrivaju prije, tijekom ili poslije izvođenja programa, a ta je znanja moguće uključiti i u sam program. Stoga je oblikovanje obrazovnog programa u području obrazovanja odraslih potrebno shvatiti više kao proces, a manje kao trajan i finaliziran proizvod. Međutim, „neki programi su pažljivo isplanirani, drugi doslovno nabacani, a neki uistinu promišljeno organizirani“ (Cafarella, 2002, str. 21). Pomno planirani programi mogu također biti zasnovani na istraživanju, kao što je to slučaj na Sveučilištu za treću životnu dob u Sloveniji.

Na Slovenskom sveučilištu oblikovanje obrazovnog programa općenito se ne smatra linearnim nego kreativnim, inovativnim procesom (gdje je metoda pokušaja i pogrešaka prisutna i u oblikovanju programa i procesu učenju). Što zapravo znači obrazovni program? Ono podrazumijeva nekoliko elemenata, skupinu elemenata ili cjelokupan sustav. Cilj stvaranja obrazovnog programa je, kako navodi Ličen (2013, str. 90) „postići koherentnost među njegovim raznolikim elementima“. Cafarella (2002, str. xvii) tvrdi da je „planiranje obrazovnih programa ključna djelatnost u području obrazovanja odraslih“ te da „učinkovitost u tom zadatku predstavlja središnju kompetenciju djelatnika u obrazovanju odraslih bez obzira na društveni ili organizacijski kontekst“ u kojem se obrazovni programi stvaraju i/ili izvode. Nastavnici na Slovenskom sveučilištu za treću životnu dob imaju različite mentorske uloge ponajviše zbog raznolikosti obrazovnih usmjerenja i tema, iako djeluju u sličnim društvenim i organizacijskim kontekstima. Opće

je prihvaćeno mišljenje da su svi obrazovni programi ove institucije namijenjeni odraslim osobama koje su završile strukovno razdoblje svojeg radnog vijeka, koje su pred mirovinom ili u mirovini, te da ti isti programi pridonose promijeni vrijednosti, viđenja i stavova o ulozi starijih osoba u društvu.

Polaznici Sveučilišta treće životne dobi čine skupinu međusobno izrazito različitih pojedinaca sa šarolikim životnim iskustvima i različitih socijalizacijskih obilježja. Štoviše, posjeduju raznovrsna iskustvena znanja i mogu imati različite sklonosti prema umjetnosti (sud o ukusu) stečene tijekom života. Sviđaju im se manje ili više određeni slikarski, kiparski ili arhitektonski stilovi. Međutim, u obrazovanju starijih odraslih osoba, ne mogu se isključivo slijediti osobni interesi polaznika (Bračun Sova, 2013).

Interesi starijih osoba kao polaznika obrazovnih programa često su društveno izazvana i u velikoj mjeri ovisna o onome što se u društvu cijeni. Povijest umjetnosti i povijest je u industrijskom razdoblju i socijalističkoj produkciji i obrazovanju bila poglavito nametnuta od strane autoriteta, „odozgo“. Učenicima se uglavnom govorilo što je lijepo i vrijedno.

Obrazovni programi za starije odrasle polaznike se na Slovenskom sveučilištu shvaćaju kao dinamičan proces koji uključuje obrazovne pojmove ne samo vezane za znanje, već i vrijednosti, stavove prema učenju kao i učinak društvenih i kulturnih okolnosti ali i utjecaj na iste (Findeisen, 2013).

Cilj i metodologija istraživanja

Ovo istraživanje temelji se na pretpostavci da je izrada obrazovnog programa dinamičan proces. Cilj je bio istražiti međuodnos predavača koji obrazuje starije odrasle osobe (dalje u tekstu „mentorica“) i starije odrasle osobe koje pohađaju program (dalje u tekstu „polaznici“) u kontekstu oblikovanja obrazovnih programa povijesti umjetnosti. Formulirano je sljedeće istraživačko pitanje:

“Kakav se odnos u procesu oblikovanja nastavnog sadržaja iz povijesti umjetnosti ostvaruje između umjetničkih sklonosti polaznika i njihovog prethodno stečenog znanja o temi s jedne strane te mentorovog disciplinarnog znanja o umjetnosti s druge strane?”

Istraživanje je samostalno provedeno na Sveučilištu za treću životnu dob u Ljubljani u proljeće 2018. godine u 3 manje studijske skupine povijesti umjetnosti veličine od 14 do 18 polaznika. Istraživanje se provodilo tijekom tri tjedna i temeljilo se na tri različite nastavne jedinice (vidi Tablicu 1).

Tablica 1: Struktura obrazovnog programa povijesti umjetnosti

Tjedan	Naziv jedinice	Povijesno-umjetnička tema
1	Leontina von Littrow (1855-1925)	impresionizam
2	Stephanie Glax de Stadler (1876-1952)	secesija
3	Ivan Vavpotič (1877-1943)	koloristički realizam

Prva lekcija odnosila se na impresionističku slikaricu Leontinu von Littrow koja je djelovala krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Živjela je u Rijeci i Opatiji, a slikala je more i ribarenje, vrtove i parkove i općenito krajolik i žanr scene u mjestima Kvarnera i Dalmacije.

U drugoj lekciji obrađivala se prilično nepoznata i premalo istražena slikarica Stephanie Glax de Stadler. Rođena je u Rogaškoj Slatini kao kći balneologa Juliusa Glaxa, jednog od predvodnika razvoja Opatije u liječilišnu i odmarališnu destinaciju za građanstvo i aristokraciju. S dobrim obrazovanjem u lijepim umjetnostima i obukom u grafičkim tehnikama, u secesijkom je stilu grafički dizajnirala promotivni materijal za Opatiju. U vrijeme ovog istraživanja neka njezina djela mogla su se vidjeti na izložbi *Hommage a dr. Julius Glax: od liječenja do wellnessa i fitnessa* u Hrvatskom muzeju turizma od 26. siječnja do 1. svibnja 2018. godine.

U trećoj lekciji obrađivao se slikar porijeklom iz Ljubljane, „konzervativniji“ suvremenik opatijskih slikarica, koji je tijekom svoje karijere uvelike ostao vjeran tradiciji slovenskog realizma 19. stoljeća. Njegova djela izložena su u Nacionalnoj galeriji Slovenije u Ljubljani.

Promatrajući iz perspektive povijesno-umjetničkog obrazovanja, cilj ovih lekcija bio je usporediti impresionizam (Littrow), secesiju (Glax) i koloristički realizam (Vavpotič) na razini ikonografije, formalnih karakteristika te društveno-kulturnog konteksta umjetničkih djela, koje je mentorica samostalno odabrala, prezentirala, interpretirala i o kojima se razgovaralo u učionici. Posebna pažnja posvetila se Stephanie Glax, rano-modernističkoj slikarici porijeklom iz urbane sredine i pripadnici građanskog sloja.

Sadržaj lekcija osmislila je mentorica uz pomoć polaznika iz triju grupa na način da polaznici bili potaknuti na artikulaciju vlastitih umjetničkih i kulturnih doživljaja i sklonosti (vlastiti sud ukusa) koje su bile reakcija na interpretacije umjetničkih djela temeljene na povijesno-umjetničkom disciplinarnom znanju. U ovom istraživanju propitivale su se umjetničke sklonosti polaznika, odnosno estetski refleksivni sud u polju povijesti umjetnosti. Njihov sud ukusa koji je najrelevantniji za istraživački cilj, temelji se na osjećaju zadovoljstva (užitka) ili nezadovoljstva ljepotom i prirodom. Sud ukusa potrebno je razlikovati od čistog iskustva umjetnosti (Kant, 2007; Budd, 2001). Estetska prosudba ima evaluacijsku snagu i ukazuje na različitosti senzibiliteta (Levinson 2001). Povijesno-umjetnički obrazovni programi na Slovenskom sveučilištu za treću dob imaju za cilj povećati evaluacijsku snagu polaznika, ali istovremeno i njihovu senzibilnost za umjetnička djela.

Sve tri lekcije zabilježene su audio snimkom i transkribirane, a dobiveni tekst je potom analiziran metodom kvalitativne analize sadržaja iz koje su nastala dva dominantna koncepta: *tema i stil* te *tema, stil i kontekst*.

Rezultati istraživanja

Uspoređujući tri različita umjetnika, pokušalo se doznati koji aspekti umjetničkih djela su pružili užitak pojedinim polaznicima. Njihove izražene sklonosti (sudovi ukusa) odnosili su se s jedne strane na temu djela (motiv) i stil (formu) te, s druge strane, na kontekst (društveno-povijesnu pozadinu) djela. U međusoban odnos su se također postavile njihove sklonosti, njihovo vlastito disciplinarno znanje te prethodno stečena znanja o temi.

Slijede rezultati i rasprava kojima se ukazuje na odnos između umjetničkih sklonosti polaznika i mentoričinog disciplinskog znanja.

Tema i stil (motiv i forma)

Obrazovni sadržaj koji je oblikovala mentorica prezentiran je putem usporedbe dvaju djela bez otkrivanja tko ih je naslikao. Obje slike su prikazivale motive mora, a slikale su ih različite osobe – Leontina von Littrow, impresionistička

slikarica i Stephanie Glax, secesijska slikarica. S obzirom na prethodna znanja iz povijesti umjetnosti, od polaznika se očekivalo da će identificirati stilsku različitost. Suočeni s dva prilično slična motiva, iako izvedena u drukčijim stilovima i tehnikama (impresionistička slika i secesijski turistički plakat), polaznici su prepoznali razlike u stilovima:

„To nije isti autor.“

„Ove slike su potpuno drukčije.“

Što se tiče sklonosti, polaznicima je bila bliža Leontina Littrrow nego Stephanie Glax. Prema korištenju izraza poput „pejzaž“, „svjetlost“, „voda“, „atmosfera“, mentorica je uočila kako su polaznici jasnije artikulirali svoje viđenje i doživljaje opisujući impresionističku sliku, koja se više podudarala s njihovim sudovima ukusa i stečenim znanjem teme. Također se mogla uočiti veća zainteresiranost za geografski položaj i lokaciju prikazane scene na impresionističkoj slici:

„To mora da je Lungomare.“

„Bi li to mogao biti otok Rab?“

Kod polaznika je, također, reakcija na promatranje morskih motiva Leontine Littrow ukazala na veće kognitivno i emocionalno zadovoljstvo nego prilikom promatranja plakata Stephanie Glax:

“Volio bih tamo otići na kupanje.”

“Ovo su slike raspoloženja.”

„[Motivi] su svježiji, od njih se bolje osjećaš.“

Međutim, polaznici nisu odbacili modernizam Stephanie Glax. Uživali su u njezinim radovima, ali su ih interpretirali tek na dvije razine – prema temi, odnosno sadržaju i prema stilu. Što se tiče formalnih obilježja radova, uglavnom su govorili o boji, kontrastu svjetla i sjene te linijama. Također su komentirali tehniku u smislu funkcije djela (turistički plakat, tiskani vodič). Po pitanju motiva, shvatili su njezina djela kao promociju Opatije, ali nisu stvarali dublja značenja zbog nedostatka kontekstualnih informacija.

„Boje su žive.“

„Ako je vjetrovito, more ne može biti tako plošno.“

„Naslikano je kao da je stol.“

„Dođite u Opatiju! Divni hoteli. Sve cvjeta.“

U sljedećem koraku mentorica je pokušala prevladati sklonosti polaznika i nadograditi njihovo shvaćanje modernizma Stephanie Glax uvođenjem informacija o društvenom kontekstu o njezinim radovima. Ponovno se primijenila komparativna povijesno-umjetnička metoda.

Tema, stil i kontekst

Mentorica je tada održala strukturirano predavanje o Stephanie Glax (njezinoj cjelokupnoj biografiji) te pokazala i interpretirala određeni broj njezinih radova (na temelju istraživanja o slikaricama koje je provela slovenska povjesničarka umjetnosti Lidija Tavčar). Tada je usporedila radove Stephanie Glax s onima Ivana Vavpotiča. Iz perspektive slovenskog obrazovanja, Stephanie Glax je nepoznata dok je Vavpotič poznat umjetnik.

Nakon predavanja polaznici su raspolagali kontekstualnim informacijama o umjetnici Stephanie Glax, njezinom kvalitetnom obrazovanju, potpori koju je dobivala od svoje građanske obitelji i radu u aristokratskoj Opatiji. Pri promatranju djela koje su izradili Stephanie Glax i Ivan Vavpotič, polaznici su izrazili jednake sklonosti za oba autora temeljeći svoje sudove ukusa na ne-estetskim obilježjima umjetničkih djela. Uočili su određene različitosti između oba autora i pokazali osnovno shvaćanje djela prema njihovim društveno-povijesnim kontekstima:

„Prikazali su dva različita društva.“

„Glaxica prikazuje plemstvo, a Vavpotič obične ljude.“

Po pitanju konteksta, polaznici su raspravljali o društveno-povijesnim okolnostima dok su promatrali djela Stephanie Glax, a to su bile ograničene mogućnosti umjetničkog obrazovanja za žene u 19. stoljeću. Povezali su *Autoportret s cigaretom* Stephanie Glax s poznatom slovenskom umjetnicom Ivanom Kobilcom (1861-1926) i njezinim vlastitim prikazima koji odaju dojam emancipirane žene.

Pri promatranju djela Stephanie Glax, polaznici su također pronalazili ikonografske i formalne poveznice s Henrijem de Toulouse-Lautrecom (1864-1901) i Augusteom Renoirom (1864-1901) – dvojicom francuskih umjetnika koji su prikazivali urbane scene pariškog života krajem 19. stoljeća. Promatranje Vavpotičevih radova, s druge strane, nije proizvelo usporedbe s europskim predstavnicima modernog razdoblja u umjetnosti. Polaznici su i u ovom slučaju mogli prepoznati određene različitosti između ovih umjetnika, ali su razgovarali o njima prvenstveno putem vizualne analize.

Kako bi polaznicima pomogao bolje artikulirati sklonosti prema građanskoj i velegradskoj umjetnosti, mentorica je u posljednjoj lekciji prezentirala Ivana Vavpotiča (biografiju i umjetnički opus). Posljednja rasprava s polaznicima vodila se oko kulturnih konteksta u kojima su nastala umjetnička djela Vavpotičova i Glaxice. Međutim, sklonosti polaznika za radove ovo dvoje umjetnika ostale su nepromijenjene:

„Glaxica prikazuje aristokraciju, dok Vavpotič prikazuje stvarne živote ljudi srednjeg sloja.“

Mentorica je polaznike navela na razgovor o kulturnom kontekstu uspoređujući Opatiju s Ljubljanom na prijelazu s 19. na 20. stoljeće. Polaznici su zaključili da je Stephanie Glax bila slikarica koja je vodila lagodan aristokratski život, „idealni život“ viših društvenih slojeva, netko tko je prikazivao dokolicu i užitak, što se kosi s vrijednostima koji su

polaznici pripisali radu:

„Glaxica slika ljude koji nikada nisu radili u svojem životu.“

„Glaxica prikazuje dokolicu, vrijeme odmora, zabave, kao da je život samo to. Ali to nije istina.“

S druge strane, polaznicima se sviđao Vavpotič jer je, kako su kazali, „ozbiljniji slikar“, netko tko prikazuje „stvarni život“ – svakodnevicu srednjeg građanskog sloja Ljubljane.

Rasprava

Istraživanje strukturirano oko opatijske slikarice i grafičke dizajnerice Stephanie Glax pokazalo je da se stvaranje sadržaja u polju povijesno-umjetničkog obrazovanja starijih odraslih osoba temelji na disciplinarnom znanju nastavnika i prethodno stečenom znanju o temi te umjetničkim sklonostima, odnosno sudovima ukusa polaznika. Sudovi ukusa ovise kako o estetskim tako i ne-estetskim obilježjima umjetničkih djela. Umjetničke sklonosti su subjektivne prirode, ali se istovremeno mogu smatrati i univerzalnima.

Disciplinarno znanje predavača o impresionističkoj slikarici Leonitni von Littrow (1855-1925), secesijskoj umjetnici Stephanie Glax de Stadler (1876-1952) te kolorističkom realistu Ivanu Vavpotiču (1877-1843) bilo je u interakciji s onime što su polaznici poznavali na temu impresionizma, secesije i takozvanog građanskog realizma. Primjerice, polaznici su bili upoznati s određenim ikonografskim i formalnim obilježjima impresionističkog slikarstva i pronašli su određene stilske (primjerice Glax-Toulouse-Lautrec) i kontekstualne/feminističke (primjerice Glax-Kobilca) poveznice između umjetnika ranog modernizma. Znanje koje im je posluženo za „kodiranje“ umjetničkih djela pretežito je bilo povezano s temom i stilom radova, a u manjoj mjeri njihovim kontekstualnim značajkama. Ovo je važno znati prilikom oblikovanja sadržaja u obrazovnom programu iz povijesti umjetnosti. Može se zaključiti da se bi se više pažnje trebalo posvetiti kontekstu umjetničkih djela.

Prilikom izvedbe povijesno-umjetničkih programa za starije odrasle osobe, nastavnici nailaze na umjetničke sklonosti (sudove ukusa) polaznika, njihove emocionalne reakcije na određene povijesno-umjetničke stilove. Umjetničke sklonosti odražavaju univerzalnu subjektivnost, odnosno, ono što je univerzalno, opće prihvaćeno kao lijepo ili ružno. Primjerice, u kontekstu formalnih obilježja djela Stephanie Glax polaznicima se sviđala secesija i govorili su o boji, kontrastu i liniji. Međutim, nastavnici bi trebali biti svjesni da se estetska misao u osnovi razlikuje od pojma i percepcije boje, s kojom se inače vrlo često uspoređuje.

Sudovi ukusa koje su izrazili polaznici, kao i njihove sklonosti prema umjetnosti, nisu autonomni. Štoviše, oni postoje zbog ovisnosti o ne-estetskim ili kontekstualnim kvalitetama i polaznici bi toga trebali biti svjesni. Njihove sklonosti ovise o onome što su prethodno vidjeli i doživjeli, osjetili u muzejima i galerijama. Uz to, oni ovise o drugoj vrsti ne-estetskih i kontekstualnih kvaliteta, a to je u našem slučaju kontekst socijalističkog društva bivše Jugoslavije. Ono uključuje razine i područja njihovog formalnog obrazovanja i osobne doživljaje i osjećaji stečene tijekom života, ili možda bolje reći za ovaj specifičan slučaj, odsustvo osobnih iskustava umjetničkih djela ovdje spomenutih umjetnika (Littrow, Glax i Vavpotič). Socijalistička ideologija temeljena na diktaturi proletarijata davala je suviše vrijednosti radu pri čemu se nisu cijenili motivi dokolice pripadnika građanskih i plemenitaških društvenih slojeva koje je prikazivala Stephanie Glax.

Umjetničke sklonosti polaznika su individualne karakteristike koje su se oblikovale prije nego li su upisali povijesno-umjetnički obrazovni program. S obzirom da su dio njihove svijesti, teško ih je mijenjati. Sudovi ukusa se ne mijenjaju

zbog onoga što mislimo. Potrebno je mnogo više od toga. Iako se polaznike upoznalo s disciplinarnim znanjem (u ovom slučaju, primjerice, kontekstom Glaxičinog umjetničkog rada koji se ostvaruje u Opatiji u razdoblju *Belle Époque*), nisu ih mogli poosobiti tako brzo te su ostali pri već postojećim kulturnim prosudbama i umjetničkim sklonostima.

Osoba koja poučava odrasle osobe posjeduje disciplinarno znanje i odgovornost prema dijeljenju istog sa svojim polaznicima. Stoga je cilj povijesno-umjetničkih obrazovnih programa nadograditi znanje polaznika. Primarni je cilj, međutim, mijenjati njihove vrijednosti, stavove i ukuse. Umjetničke sklonosti polaznika se trebaju predvidjeti, identificirati i uzeti u obzir pri oblikovanju obrazovnog sadržaja, kao i izvedbi obrazovnih planova. Znanje koje se prenosi polaznicima je vrijedno i potrebno, ali je pretežito u funkciji modificiranja vrijednosti, stajališta, stavova polaznika prema umjetničkim djelima i, u konačnici, u funkciji mijenjanja njihovih umjetničkih sklonosti.

Zaključak

Oblikovanje povijesno-umjetničkog obrazovnog programa na Slovenskom sveučilištu za treću životnu dob dinamičan je proces i shvaća se kao oblikovanje sadržaja koje se temelji na interakciji između nastavnika i polaznika. Rezultati istraživanja ukazuju na to da nastavnikovo disciplinarno znanje, kao i prethodno stečeno znanje o temi koje posjeduju polaznici, uz do jedne mjere njihove umjetničke sklonosti, čine integralni dio procesa oblikovanja i izvedbe povijesno-umjetničkog obrazovnog programa.

Pri ovom istraživanju postoje stanovita ograničenja u promatranom odnosu između nastavnika i polaznika. Naime, zanimljivo bi bilo uz sudove ukusa koji se manifestiraju kod polaznika istražiti i utjecaj mentorovih sudova. Stoga je potrebna samo-evaluacija mentora.

Ovo istraživanje oblikovanja obrazovnog programa za starije odrasle osobe je provedeno u području povijesti umjetnosti i njime se ukazuje na relevantnost sklonosti određenim umjetničkim oblicima, ulozi razmišljanja i osjetilnosti kao elemenata koji čine sud ukusa. Provođenje ove vrste istraživanja na različitim obrazovnim programima sveučilišta za treću životnu dob, poput onih usmene povijesti, kreativnog pisanja, geografije ili jezika, moglo bi ponuditi drugačije uvide u oblikovanje obrazovnih programa i ulogu sklonosti polaznika.

Rezultati istraživanja su dobra informativna podloga za nastavnike na Sveučilištu za treću životnu dob, kao u drugim institucijama koje se bave neformalnim obrazovanjem starijih odraslih osoba u Sloveniji, Hrvatskoj i drugim zemljama, poput udruga za umirovljene stručnjake ili dnevne centre za aktivnosti starije populacije. Rezultati također mogu biti korisni za obuku baštinskih edukatora koji rade s lokalnim zajednicama.

Literatura

- Allan, D. (2009). *Art and the Human Adventure: André Malraux's Theory of Art*. Amsterdam, New York: Editions Rodopi.
- Bračun Sova, R. (2013). Razvoj odnosa starijih odraslih do sodobne likovne umetnosti. *Andragoška spoznanja*, 19(3), 65–77.
- Budd, M. (2001). The Pure Judgement of Taste as an Aesthetic Reflective Judgement. *British Journal of Aesthetics*, 41(3), 247–260.
- Cafarella, R. A. (2002). *Planning Programs for Adult Learners: A Practical Guide for Educators, Trainers, and Staff Developers*. San Francisco: Jossey-Bass.

- Čurin, J. (2018). Sveučilište za treću životnu dob Pučkog otvorenog učilišta Zagreb: 26 godina kontinuiteta u obrazovanju seniora u Hrvatskoj. *Andragoški glasnik*, 1(37), 27–38.
- Findeisen, D. (2001). Univerza za tretje življenjsko obdobje in kulturni turizem. *Argo*, 44(2), 182–186.
- Findeisen, D. (2013). Motivacija in sposobnost starejših za učenje in dejavno nadaljevanje življenja po upokojitvi. U: *Posebnosti izobraževanja starejših* (ur. Findeisen, D.). Ljubljana: Društvo za izobraževanje starejših: 44–60.
- Findeisen, D. (2013). Posebna narava izobraževanja starejših, izvor in razvoj konceptov ter prakse v evropskem prostoru. U: *Posebnosti izobraževanja starejših* (ur. Findeisen, D.). Ljubljana: Društvo za izobraževanje starejših: 33–43
- Formosa, M. (2012). Four decades of Universities of the Third Age: Past, Present, Future. U: *Learning with Adults* (ur. Mayo, P.). Rotterdam: Sense Publishers: 229–249.
- Gieseke, W. (2017). Programs, Program Research, Program-planning Activities – Rhizome-like Developments. U: *Cultures of program planning in adult education: concepts, research results and archives* (ur. Käßlinger, B., Robak, S., Fleige, M., von Hippel, A., Gieseke, W.). Frankfurt am Main: Peter Lang: 23–42.
- Kant, I. (2007). *Critique of the Power of Judgment*. New York: Cambridge University Press.
- Käßlinger, B., Robak, S., Fleige, M., von Hippel, A., Gieseke, W. (2017). Introduction. U: *Cultures of program planning in adult education: concepts, research results and archives* (ur. Käßlinger, B., Robak, S., Fleige, M., von Hippel, A., Gieseke, W.). Frankfurt am Main: Peter Lang: 9–19.
- Levinson, J. (2001). Aesthetic Properties, Evaluative Force, and Differences of Sensibility. U: (Eds.). *Aesthetic Concepts: Essays After Sibley* (ur. Brady, E., Levinson, J.). Oxford: Oxford University Press: 61–80.
- Ličen, N. (2013). Načrtovanje izobraževalnih programov – interaktiven in dinamičen proces. U: *Posebnosti izobraževanja starejših* (ur. Findeisen, D.). Ljubljana: Društvo za izobraževanje starejših: 90–103.

ART HISTORY EDUCATIONAL PROGRAMMING AT SLOVENIAN THIRD AGE UNIVERSITY

Assist. Prof. Dr. Rajka Bračun Sova

Slovenian Third Age University, Ljubljana, Slovenia

rajkabracun@gmail.com

Abstract

Some Central and Eastern European countries have a long tradition of older adult education in the form of Universities of Third Age (U3A). This paper is about educational programming – within the most attractive course, art history – at Slovenian U3A. The three-week qualitative research, structured around Opatija's female painter and graphic designer Stephanie Glax de Stadler (1876–1952), focused on the relationship between educator and students in content planning. The findings suggest that educator's disciplinary knowledge as well as the students' previously acquired disciplinary knowledge – and to a certain extent, the students' art preferences – are constituent of the dynamic process of programming.

Key words: *older adult education, art history education, programming, content planning, disciplinary knowledge, art preferences.*